

τολικοῖς λαοῖς· ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα πολυαριθμότερα, δυνάμενα νὰ ἐπισπεύσωσι τὴν παρχμὴν καὶ τὸν ὀλεθρον αὐτῶν· τὸ πᾶν ἐξήρτηται ἐκ τοῦ μέρους, δι' οὗ ὁ ἡμέτερος πολιτισμὸς εἰσχυθήσεται ἐν αὐτοῖς· ἂν ἐμρυτευθῇ οὐχὶ ὡς ἀνάπτυξις τις καὶ τελειοποίησι τῆς προτέρας κοινωνικῆς καταστάσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὡς δύναμις ξένη καὶ δεσποτικὴ, ἀδύνατον νὰ μὴ δεινώσῃ τὴν ἀσθενῆ καὶ νοσηρὰν κατάστασιν, ἐν ᾗ ἀπὸ πολλοῦ φυτοζωεῖ ἡ Ἀσιατικὴ Τουρκία.

Μεγάλη ἐστὶν ἡ εὐθύνη διὰ τοὺς ἐπιχειροῦντας ν' ἀνορθώσωσι τὸν γεγηρακότα τοῦτον κόσμον· δὲν δικαιοῦνται ν' ἀποτύχωσιν ἐν τῇ ἀποπείρᾳ αὐτῶν, ἡ δὲ ὑποχρέωσις ἣν ἔχουσι τοῦ ἐπιτυχεῖν ἐπὶ τινι τοῦλάχιστον χρόνον, θέλει καταστήσῃ μετ' οὐ πολλὰ ἔτη τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν Μεσποταμίαν, μίαν τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερουσῶν χωρῶν τῆς ὑψηλίου.

(Ἐκ τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας).

Δ. Σ. ΠΛΗΘΩΝΙΔΗΣ.

## ΠΕΡΙ ΔΗΜΕΥΣΕΩΣ ΕΙΤΕ ΕΚΚΛΗΚΕΥΣΕΩΣ

τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστηριακῆς  
περιουσίας

ΕΝ ΤΑΙΣ ΠΑΡΙΣΤΡΙΟΙΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΙΣ.

“Οτι προκαλεῖ τὴν ἀπέχθειαν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τινος πράξεως δὲν εἶναι τόσον τὸ ἀδικον καὶ ὅλως ἀναιτιολόγητον αὐτῆς, ὅσον ὁ προπετὴς καὶ ὑπουλος τρόπος, δι' οὗ ἐξετελέσθη. Ὑποχωρεῖ τις πολλάκις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς τὴν ἀδικίαν, βλέπων τὸ ἀνωφελὲς πάσης κατ' αὐτῆς ἀντιστάσεως, ἀλλὰ κατεξνίσταται ὀργίλως, ὅταν βλέπῃ αὐτὴν ἀποτολμῶσαν νὰ παρουσιασθῇ ὑπὸ τὸ σκινὸν ὄνομα τῆς δικαιοσύνης. Διὰ τοῦτό τις εὐκόλως λησιμονεῖ ὅσα ὑπὸ ληστῶν ἐπαθεν ἐπὶ τῶν ὁρέων, ἀλλὰ δυσανασχετεῖ μεγάλως κατὰ τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως πανούργως καὶ δολίως ζητούντων νὰ ὑποκλέψωσι τὴν περιουσίαν αὐτοῦ. Τοῦτ' αὐτὸ βλέπομεν γινόμενον ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος. Αἱ δύο παρίστριαι Ἡγεμονίαι ἀπὸ τοῦ 1829 ἤδη ἐφάνησαν γλιχόμεναι τῆς αὐτόθι οὐχὶ ἀσημάντου εὐρισκομένης περιουσίας τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχείων καὶ τῶν ἱερῶν κοινοτήτων, ἀλλ' ὑπέκρυπτον τοῦτο· πάντοτε δὲ ἐμνηχανῶντο ὅπως καλύπτωσι παντὶ τρόπῳ τοὺς οὐχὶ ἀφιλοκερδεῖς αὐτῶν σκοποὺς, μέχρις οὗ ἐπέτυχον τοῦ ποθυμένου, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δικαιολογηθῶσιν ἀπέναντι τοῦ κόσμου. Ἡ ἀδικία αὐτῶν πράξις ἦν καὶ ἐστὶ πάν-

τοτε τοιαύτη, ὅσος καὶ ἂν παρελθῇ χρόνος, διότι οὐδέποτε τὸ ἀδικον, ἀλλάσσον φύσιν, θὰ καταστῇ δίκαιον.

Καὶ βεβαίως ἐπραττον κάλλιστα οἱ ζητοῦντες νὰ ἐξαπατήσωσι τὸν κόσμον περὶ τῆς ἀνόμου καὶ ὅλως ἀναιτιολογήτου αὐτῶν ταύτης ἐπιθέσεως κατὰ τῆς αὐτόθι ἁλλοτρίας ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστηριακῆς περιουσίας, διότι ἔβλεπον καὶ μόνον ὅτι οὐδεμία περίστασις, ἔστω καὶ ἐλαφροτάτη, ὑφ' ἧς τοῦλάχιστον δικαιολογεῖται ἐνεργουμένη μία τοιαύτη πράξις, ἐπαρουσιάζετο. Οὐτε κίνδυνος μέγας ἐπέκειτο, καθ' ὃν τῶν πάντων κινδυνευόντων καὶ μελλόντων νὰ ὑποκύψωσιν ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἐχθρικῆς συμφορᾶς μόνῃ ἡ περιουσία αὕτη ἔμενεν ὅλως ξένη καὶ ἀδιάφορος· οὔτε δὲ ἐπὶ τοσοῦτο πάλιν εἶχε παρεκκλίνει ἡ περιουσία αὕτη τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ καὶ προορισμοῦ, παρέχουσα σκάνδαλον μέγα εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὰ ἠθικὰ ὑποσκάπτουσα αὐτῆς θεμέλια, ὥστε οὕτω δημεύουσα αὐτὴν ἡ πολιτεία νὰ θεωρηθῇ οἶονεὶ ὑπερμυνομένη ἐαυτῆς. Οὐδόλως· οὐδέτερον τούτων παρίστατο, ἀλλὰ sic volo, sic jubeo· καὶ ἐν τούτοις, ἐπαναλέγομεν, δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐκφρασθῶσιν οὕτως ἐνῶ ἐνήργουν συμφώνως πρὸς τὴν ἐννοίαν τῶν λέξεων τούτων.

Εἶναι ἀληθές ὅτι οὐχὶ ὀλίγοι μοναχοὶ, πτωχοὶ, κορευόμενοι εἰς τὰς παρίστριους Ἡγεμονίας ὡς ἡγοῦμενοι καὶ ἐξάρχοντες τῶν αὐτόθι ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναστηριακῶν κτημάτων ἐπέστρεφον κατόπιν ἑκατομμυριοῦχοι, ἀφοῦ διήρχοντο ἄλλως τε τὸν αὐτόθι χρόνον τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν ἐν πάσῃ τρυφῇ καὶ ἀπολαύσει. Εἶναι ἀληθές ἐπίσης ὅτι καὶ τὸ οὕτω πως σπουδαίως ἀποδεκτιζόμενον εἰσόδημα τῶν κτημάτων τούτων οὐχὶ πάντοτε ἐδαπανᾶτο ὅπου ἔδει καὶ ὅπως οἱ δωρηταὶ εἶχον ὀρίσει. Ἀλλὰ, ὁμολογητέον ἐπίσης ὅτι πολλάκις οἱ ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις ἐπροστάτευσαν καὶ ὑπερησπίσθησαν τοὺς ὡς ἄρπαγας καὶ καταχραστάς ὑπὸ τῆς οἰκείας ἀρχῆς καταδιωκόμενους ἡγουμένους καὶ ἐξάρχους. Δὲν εἶναι δὲ οὔτε ἀδύνατον οὔτε ἀπίστευτον, ὅτι ταχέως ἢ βραδέως ἤθελεν ἔλθεῖ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν θὰ ἐζητεῖτο λόγος ἀκριβῆς παρὰ τῶν ἀρμοδίων περὶ τε τῆς διαχειρίσεως καὶ τῆς δαπάνης τῆς ἐθνικῆς ταύτης περιουσίας· ὥστε ἡ κυβέρνησις τῶν παριστρίων Ἡγεμονιῶν ἠδύνατο τὸ πολὺ νὰ ὑπομνήσῃ εἰς τοὺς ἀρμοδίους τὸ ἄτακτον καὶ ἐπιβλαβὲς τῆς διαχείρι-  
σεως τῶν αὐτόθι ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναστηριακῶν κτημάτων. Ἐδικαιοῦτο δὲ, ἐπειδὴ ὑπὸ τὴν φύλαξιν καὶ προστασίαν τῶν νόμων αὐτῆς ἡ περιουσία αὕτη εὕρισκετο, καὶ ἐπειδὴ ὑπὸ ἐγγω-



ρίων ἅπαντα ἀφιερῶθη, νὰ ζητήσῃ ἀνάλογον εἰσφορὰν ὑπὲρ τε τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν τῶν πολιτῶν ὡς καὶ τῶν ὀκτανῶν τῆς ἐξουσίας. Οὕτω πράττουσα ἀναμφιβόλως καὶ θὰ ἐδικαιοῦτο παρ' ἀπάντων καὶ θὰ εἰσηκούετο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων· ἀλλὰ τὰ ἐπελθόντα πράγματα ἀλλοίους συλλογισμοὺς καὶ προθέσεις ἐφάνερωσαν.

Ἀπὸ τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, τὸ πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων, τὸ ὄρος Σινᾶ καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐκέκτηντο διάφορα ἐκκλησιαστικὰ καὶ μοναστηριακὰ κτήματα ἐν ταῖς παριστρίοις Ἡγεμονίαις, ἀφιερωθέντα διὰ δωρεῶν καὶ διαθήκης ὑπὸ τῶν ἐγγυρίων ἡγεμόνων καὶ ἰδιωτῶν. Ἐν τῇ ἐκδηλώσει ταύτῃ τῶν χριστιανικῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν φιλανθρωπικῶν διαθέσεων οἱ μὲν ἐκ τῶν δωρητῶν ἐπραττον οὕτω χάριν τῆς ψυχικῆς σωτηρίας καὶ πρὸς διακονίαν τοῦ μνημοσύνου αὐτῶν, οἱ δὲ βαθύτερον καὶ ὀξύτερον ῥίπτοντες τὸ βλέμμα, ὅπως παράσχῃ κυρίως τῇ πενομένῃ καὶ πολλαχόθεν καταπιεζομένῃ τότε ὀρθοδόξῃ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ ἀρωγὴν ὑλικὴν καὶ βοήθειαν.

Ἡ ἰδιοκτησία αὕτη τῶν μνησθέντων πατριαρχείων καὶ τῶν ἱερῶν κοινοτήτων, βαθμηδὸν μεγθυνομένη ὑπὸ τῶν ἀναφαινομένων ἐνίοτε ἐπιμελῶν καὶ χρηστῶν διαχειριστῶν, οὐδέποτε διεπιλονεικῆθη παρ' οὐδενός, οὔτε παρὰ τῆς τοπικῆς κυβερνήσεως, οὔτε παρ' ἰδιωτῶν.

Ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις ἐκτὸς τούτων ὑπῆρχον καὶ ἄλλα μοναστήρια, ὑπὸ τῶν ἐγγυρίων ἰδρυμένα καὶ κατεχόμενα· ἀλλὰ διεκρίνοντο τῶν πρώτων ἐπονυμαζόμενα ἐντόπια, μὴ καθιερωμένα, μὴ προσκυνημένα μοναστήρια, ἀπ' ἐναντίας πρὸς ἐκεῖνα (καθιερωμένα, προσκυνημένα μοναστήρια). Ἡ διάκρισις αὕτη, οὐδέποτε παύσασα, δεικνύει τὸ ὅπως ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοτελὲς τῶν ὑπὸ τῶν πατριαρχείων καὶ τῶν ἱερῶν κοινοτήτων κατεχομένων αὐτόθι ἰδρυμάτων. Συνεπεία τῆς διακρίσεως ταύτης τὰ μὲν ὑπῆγοντο ἀμέσως εἰς τὰς ἀρμοδίους τοπικὰς ἀρχὰς καὶ ἐκυβερνῶντο ὑπὸ ἐντοπίων ἡγουμένων, τὰ δὲ μὴ ἀναγνωρίζοντα τοιαύτην σχέσιν διοικοῦντο ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν ἐπὶ τούτῳ ἀπαστελλομένων ἐπιτρόπων.

Ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΙΙ' ἑκατονταετηρίδος ἀνεληθούσα τὸν ἡγεμονικὸν θρόνον ἀμφοτέρων τῶν παριστρίων Ἡγεμονιῶν σειρὰ τῶν ἐλλήνων ἡγεμόνων οὐδὲν ἐκαινοτόμησεν ἐπὶ τούτῳ· ἀπ' ἐναντίας μάλιστα ὑπεστήριξε καὶ κατηπλάχε ἐδεόντως τὰ δικαιώματα ταῦτα τῶν πατριαρχείων καὶ τῶν ἱερῶν κοι-

νοτήτων. Τὸ νὰ ἐξενέγκῃ τις γνώμην περὶ τῶν αἰοδήμιον τούτων ἀνδρῶν εἶναι λίαν δύσκολον. Εἴπερ καὶ ἀλλαχοῦ ἐνταῦθα ἀπαιτεῖται πλήρης καὶ ἐξηκριβωμένη μελέτη τῶν προσώπων τούτων, τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐζησαν, καὶ τῶν περιστάσεων, ἐν αἷς εὗρέθησαν· ἄλλως ἐπιπόλαιος καὶ ἐκ τοῦ παρχοῦμα ἐκφερομένη κρίσις τις λίαν εὐχολον νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς ἐν τῷ μέσῳ εὐρισκομένης ἀληθείας. Οὕτω φερόμενοι, ἄλλοι μὲν ὑπερεξεθείαταν, ἄλλοι δὲ ἀπεταρτάρωνσαν αὐτοὺς, ἀμφοτέροι ἀναξίως. Μελέτη τις ὀξία καὶ τελεία περὶ τῶν ἀνδρῶν τούτων, καὶ ἰδίᾳ ἐν γένει περὶ τῶν λεγομένων Φαναριωτῶν, οὔτε ἐγράφη μέχρι τοῦδε, οὔτε καὶ εἶναι ἔργον, δυνάμενον νὰ ζητηθῇ παρὰ τοῦ τυχόντος καὶ ὁποτεδῆποτε.

Ἡθέλησαν νὰ διαταθῶσι καὶ νὰ ἀποδείξωσι μάλιστα ὅτι οἱ Ἕλληνας ἡγεμόνες πολλάκις ἐπενέβαινον εἰς τὰ τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐλληνικῶν μοναστηρίων καὶ συχνάκις ἐπέβαλλον εἰς αὐτὰ κατὰ βούλησιν φόρους καὶ ἄλλα βάρη· οὐδέτερον ὅμως τούτων ἀληθὲς ὑπάρχει. Μελετῶντες τὰ περὶ τούτου ἀκριβέστερον, εὐρίσκουμεν ὅτι ἡ ἐπέμβασις αὕτη τῶν ἡγεμόνων, ὅθεν καὶ ἡ ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν Ἡγεμονιῶν ἐνίοτε εὐρεσις ἀπολογισμῶν εἰς κτημάτων τούτων, ἐγένετο οὐχὶ αὐθορμητῶς καὶ αὐθεκάστως, ἀλλὰ τῇ ἐπιμονῇ παρακλήσει τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν προϊσταμένων τῶν ἱερῶν κοινοτήτων, πρὸς τε τὸν μητροπολίτην καὶ τὸν ἡγεμόνα, πρὸς ἐξομάλισιν τῶν ἀναφαινομένων διαφορῶν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἡγουμένων ἢ ἐξάρχων.

Ὡς ὄντων δὲ καὶ τῶν ἰδρυμάτων τούτων ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν αἰγίδα τῆς ἡγεμονικῆς κυβερνήσεως φυσικῇ τῷ λόγῳ χρέος καὶ καθήκον ἐπέβαλλετο αὐτοῖς νὰ συντρέχωσιν εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῆς διὰ χρηματικῶν εἰσφορῶν καὶ καταβολῶν· τοῦτο δὲ οὐδέποτε ἀνημφισβητήθη.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι καὶ ἐκτακτοὶ τινες ἀπητοῦντο παρ' αὐτῶν ἔρχειν ὑπὸ τινος ἡγεμόνων, ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιφυλάξεως, πρὸς ὄφελος τοῦ τόπου καὶ ἐν δεινῇς περιστάσει. Οὕτως ὁ ἡγεμὼν Ἀντίοχος Καντεμῖρης, τῷ 1706, ἐπέβαλεν ἐκτακτον φόρον εἰς τε τὰ ἐντόπια καὶ μὴ μοναστήρια, ἀλλ' ἐνεκα τῶν τοῦ τόπου συμφορῶν. Ἐπίσης ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐπέβαλε νέον φόρον εἰς τὰ ἐλληνικὰ μοναστήρια, ἀλλὰ συγχρόνως ἀπήλλαξεν αὐτὰ τοῦ πρὸς τὸν ἡγεμόνα δεδομένου· ὁ δὲ νέος ὠρίσθη ὑπὲρ τῆς τῶν γραμμάτων ἐν τῷ τόπῳ διαδόσεως.



\*Αν οἱ διευχυρισμοὶ οὗτοι, ὅτι δηλαδὴ κατ' ἔτος ἔδιδον λόγον διαχειρίσεως τὰ ἑλληνικὰ μοναστήρια εἰς τὸν ἡγεμόνα, ἦσαν ἀληθεῖς τότε κατὰ τὸ 1808 τὸ βλαχικὸν δεσπότην δὲν οὐ εὗρίσκετο ἐν ἀγνοίᾳ, ὥστε νὰ ζητῇ πληροφορίας ἐπὶ τούτῳ παρὰ τοῦ μητροπολίτου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐπὶ τούτῳ χωρή-  
 πατα ἡγεμονικὴ τοῦ Κούζα κυβέρνησις δὲν ἠδυνήθη βῆρως καὶ ἐκπερασμένως νὰ ἀρνηθῇ τὴν διάκρισιν ταύτην τῶν ἐγγχωρίων ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν μοναστηρίων. Ἀναφέρει μάλιστα ἐν τῷ ἐγγράφῳ αὐτῆς, ὅτι πάντοτε οἱ ἑσχαροὶ καὶ ἡγούμενοι εὐπειθεῖς ἐφάνησαν πρὸς τοὺς νόμους τοῦ τόπου, ἀλλ' ἐν τέλει κατηγανακτιζομένη ἀναφωνεῖ ὅτι παρὰ πάντων ἀπὸ πολλοῦ ὥς καὶ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐζητεῖτο ἡ ἀποπομπὴ τῶν ἑλλήνων μοναχῶν, μόλις δὲ κατὰ τὸ 1824 εἰσηκούσθη ἡ ἐθνικὴ αὕτη εὐχὴ.

Ψευδὲς καὶ ἀνυπόστατον τὸ τοιοῦτο. Τῷ 1821 ἀληθῶς ἐξεδιώχθησαν πάντες οἱ Ἕλληνες ἡγούμενοι καὶ ἑσχαροὶ ἐκ τῶν θέσεων αὐτῶν, ἀλλὰ γνωστὸν εἶναι διατί καὶ ὑπὸ τίνων ἐξεδιώχθησαν, οὐχὶ δὲ ὅτι ἦσαν ἀπειθεῖς πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου (ὅπως τοῦ ἀντιθέτου πρὸς τὰ ἀνωτέρω ὁμολογηθέντος). Αὐτὴ δὲ ἡ μολδαυικὴ κυβέρνησις, ἄλλως τε τὸν μάρτιον τοῦ 1827 ἔσχε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀνακλήσεως τῶν φυγόντων καὶ ἐπανόδου τῶν πραγμάτων εἰς τὴν προτέρην κατάστασιν, συμφώνως πρὸς τὸ ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθὲν κατ' ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους σουλτανικὸν φερμάνιον. Ἦδη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1828 ἦσαν ἐγκατεστημένοι, καὶ ἡ μολδαυικὴ κυβέρνησις εἶχεν ἀποδώσει τοὺς ἀπολογισμοὺς τῆς κατὰ τὴν ἀπουσίαν διαχειρίσεως, ὥστε ἀπορεῖ τις τί νὰ εἴπῃ περὶ τῶν γραφάντων, ὅτι μόλις μετὰ τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει συνήλκην τῶν Ῥώσων, 2 Σεπτεμβρίου 1829, καὶ δυνάμει αὐτῆς ἐπανήλθον οἱ Ἕλληνες ἡγούμενοι καὶ ἑσχαροὶ.

Ἀφοῦ ἐληξεν ὁ Ῥωσσοτουρκικὸς πόλεμος διὰ τῆς εἰρήνης τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἡ Ῥωσσία ἐθεώρησε καλὸν ὅπως ἐπὶ τινα χρόνον καταλάβῃ τὰς παριστρίους ἡγεμονίας στρατιωτικῶς, ὥς καὶ πραγματικῶς κατέλαβε μέχρι τοῦ 1844. Κατὰ τὸ δεκαπενταετὲς τοῦτο χρονικὸν διάστημα τὰ ἑλληνικὰ μοναστήρια οὐ μόνον δεινῶς κατεπίεσθησαν, ὑποβληθέντα εἰς ἑκτακτὰ βάρη, ἀλλὰ προσέτι οἱ ἐγγχωριοὶ, ἐμψυχωθέντες, φαίνεται, ἐκ τῆς παρουσίας τῶν Ῥώσων, διενοήθησαν νὰ διεκδικήσωσι τὴν κυριότητα αὐτῶν, λέγοντες ὅτι πρῶτον ἀπὸ τῆς τοῦ 1828 ἐπανόδου αὐτῶν οἱ Ἕλληνες ἤρξαντο νὰ προσφέρωσι τὴν λαβὴν ἰδιοκτησίᾳ.

Συγχρόνως δὲ ἐπὶ τῆς κατοχῆς στρατηγὸς Κίσκε-  
 λερ ἀπηγόρευσε πᾶσαν ἀποστολὴν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν οἰασθῆναι προσόδου. Τοῦτο ἐνεθάρρυνεν ἐτι τοὺς ἐντοπίους ἄρχοντας, ὥστε νὰ κατακραυγάζωσι κατὰ τῶν ἑλλήνων μοναχῶν, καὶ νὰ ἀπαιτῶσι τὴν ἀποδίωξιν αὐτῶν. Ἀλλὰ τοῦτο οὔτε ὁ Ῥώσσοι στρατηγὸς ἐφάνη ὅτι παρεδέχθη, οὔτε καὶ ἡ Τουρκία ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ. Τούντεῦθεν ἡ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καταπορὰ ἐτι μᾶλλον ὑπετράφη καὶ ηὔξησε.

Πρὸς κατάπαυσιν λοιπὸν τῆς ἀδίκου ταύτης ἐξεγέρσεως κατὰ τῶν ἑλληνικῶν μοναστηρίων, καὶ πρὸς εἰρηνικὴν διευθέτησιν τῶν διαταραχθέντων πραγμάτων ἐλήφθη πρόνοια ὑπὸ τῶν Ῥώσων κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Ὁργανικοῦ νόμου τῶν ἡγεμονιῶν. Ἐν τῷ ἄρθρῳ 363 τοῦ νόμου τούτου διατάσσεται ἡ σύστασις μικτῆς ἐπιτροπῆς ἔργον αὐτῆς θὰ ᾔτο ἡ διευκρίνισις τῶν ἐξῆς τριῶν ζητημάτων· πρῶτον, νὰ ἐξετάσῃ τοὺς τίτλους τῶν καθιερωμένων μοναστηρίων· δεύτερον, νὰ ἀνακαλύψῃ τὰς ἐν τῇ διαχειρίσει αὐτῶν καταχρήσεις καὶ νὰ περιστείλῃ αὐτάς· καὶ τρίτον, νὰ ἀνεύρῃ τί δύνανται νὰ χορηγῶσι τὰ μοναστήρια ταῦτα ὑπὲρ τῶν φιланθρωπικῶν τοῦ τόπου ἰδρυμάτων. Περιττὸν νὰ ὑποδείξωμεν, διότι εὐκόλως ἕκαστος διαβλέπει ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ τοῦ Ὁργανικοῦ νόμου τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ὑπαρχούσης διακρίσεως μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν καθιερωμένων μοναστηρίων καὶ τῶν ἐγγχωρίων ὅτι ὁμῶς χρήζει παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι τὸ πασιφανὲς τοῦτο γράμμα τοῦ νόμου διεστράφη ἐπὶ τοσοῦτο, ὥστε κατορθώθη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπιχείρημα εἰς τοὺς ἐναντίους.

Ἡ διάταξις αὕτη ἔμεινε γράμμα νεκρὸν, διότι ἡ ἐξέτασις τῶν τῆς ἰδιοκτησίας ἐγγράφων δὲν συνέφε-  
 ρεν εἰς τοὺς Μολδοβλάχους.

Εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ἀπέληξαν μετὰ τοῦτο καὶ νῆαι διαπραγματεύσεις, ἀρξάμεναι μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἡγεμονιῶν, τῶν πατριαρχείων καὶ τῶν ἱερῶν κοινοτήτων, τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ῥωσσίας, καὶ παραταβεῖσθαι μέχρι τοῦ 1853· ἡ ἐρευνα τῶν τῆς ἰδιοκτησίας τίτλων ὑπῆρξεν ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου, ἐφ' ἧς ἐναυάγησαν πᾶσαι αὗται αἱ ἐνέργειαι.

Αἱ κυβερνήσεις τῶν παριστρίων ἡγεμονιῶν ἐπέμε-  
 νον ἐν τῇ ἀξιώσει αὐτῶν τοῦ νὰ καταβάλληται τὸ ἐν τέταρτον τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἑλληνικῶν μοναστηρίων ὑπὲρ τῶν ἀγαθουργῶν καταστημάτων τοῦ τόπου, τοῦτο δὲ ἐσκεμμένως καὶ πονηρῶς τῷ σκοπῷ ἀπῆλθον, διότι πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ τετάρτου τούτου θὰ ἐγένετο ἀνάγκη νὰ ἐπιμεθαινῶσιν εἰς τὰ τῆς δια-



χειρίσεως καὶ διοικήσεως τῶν κτημάτων αὐτῶν. Οἱ πατριάρχαι καὶ αἱ ἱερὰ κοινότητες εἰς ταῦτα ἐπρότεινον νὰ χορηγῶσιν ἐτησίως ἐκ τῶν εἰσοδημάτων 50,000 μὲν ὧλωρίων τῇ βλαχικῇ, 12,500 δὲ τῇ μολδαυικῇ κυβερνήσει. Καὶ ἡ μὲν βλαχικὴ κυβερνήσις ἐφαίνετο ἐπίμονος καὶ ἀκατάπειστος, ἐνῶ ἡ μολδαυικὴ ἀπεδέξατο καὶ ἐδῆλωσε τοῦτο δι' ἐγγράφου ἀπὸ 15 μαΐου 1851. (Ἐπεταὶ τὸ τέλος).

## ΠΕΡΙ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑΣ, ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθμὸν 39).

Τὸ βλέμμα τῆς παιδεύσεως εἶναι πρὸς τὸ μέλλον ἐστραμμένον, ἅτε προπαρασκευάζουσης τὸν παῖδα διὰ σκοπὸν, ὃν ὡς ἀνὴρ θέλει ποτὲ πραγματοποιῶσι. Ἀλλ' οἱ σκοποὶ ἐκεῖνοι δύνανται ποικίλοι νὰ ᾖσι· πῶς λοιπὸν δύναται ἡ ἀγωγή περὶ πάντων τούτων νὰ προνοήσῃ; Ὑποθεθείσθω ὅμως ὅτι δύναται δὲν θέλει ἄρ' αὖ γε τούτους ἐν τῇ πολλαπλότητι τῆς ἐνεργείας αὐτῆς συγχύσει, καίπερ ἔπασαν αὐτῆς τὴν ἐνέργησιν θέτουσα εἰς ἐνέργειαν, ὅπως πᾶσι τοῖς μέλλουσι νομίμοις τοῦ ἀνδρὸς ἐξυπηρετήσῃ σκοποῖς; Ἐὰν δὲ αὕτη πάσας τὰς προκειμένας αὐτῇ ἐργασίας ἀδυνατῇ ἐκ μιᾶς ἀρχῆς νὰ πορισθῇ, τότε ἀνάγκη ταύτας νὰ συνάψῃ ἐν μιᾷ ἐννοίᾳ, ἵνα οὕτω τοῦλάχιστον ἀναπληρωτικῶς ἐνισχύσῃ τι πορισθῇ πρόγραμμα διὰ τὴν ὁλότητα τοῖς ὁράσεως αὐτῆς.

Ἐὰν δὲ ὑπῆρχον ἀναγκαῖα προβλήματα, πρὸς λύσιν τῶν ὁποίων πᾶς ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ συντελέσῃ, ἡ ἀγωγή θὰ ἦτο κυρίως ἡ πρὸς λύσιν τούτων τὸν παῖδα προπαρασκευάζουσα. Τὰ δὲ προβλήματα, ἐν οἷς τὸ αὐθαίρετον ἐνυπάρχει, ἤθελεν αὕτη τοσοῦτον λάβει ὑπ' ὄψιν, ἔφ' ὅσον τὰ ἀναγκαῖα τὸ ἐπέτρεπον. Ἀρχομένη δὲ ἡ παιδαγωγικὴ κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς ἐκ τῶν ἀναγκαίων προβλημάτων τοῦ μέλλοντος ἀνδρὸς, θέλει τοῦλάχιστον τὴν κυρίαν τῆς ἀγωγῆς διάνοιαν πορισθῇ. Θέλει δὲ εὐρεῖ ὅτι ἡ τῇ διανοίᾳ ταύτῃ τῆς παιδαγωγικῆς ἀντιστοιχοῦσα μὲν ἔδραζεται ἐπὶ ὅρων τοσοῦτον εὐρὺ ἐνεργούντων, ὥστε οὗτοι περιλαμβάνουσι τὴν ὁλότητα τῆς ἀνθρωπίνης ἀγωγῆς, μεθ' ἀπάντων τῶν μερῶν αὐτῆς εὐρισκόμενοι ἐν ἐνότητι. Οὕτω δὲ θέλει αὕτη συγχρόνως τὴν ἀρχὴν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὅλης ἐπιστήμης ἀποτελεῖσαι.

Ὑπάρχουσι λοιπὸν οἷως τοιαῦτα ἀναγκαῖα προβλήματα τῷ ἀνέλικι. Ἐκαστος ἄνθρωπος ἀνάγκη νὰ βούληται τι· καὶ ὅσον καὶ ἐν τὰ ἀντικείμενα τῆς

βουλήσεως αὐτοῦ ἦναι διάφορα, διότι ἐκ στιγμιαίας ἰδιοτρόπου διαθέσεως (Laune) ἡ τύχης ἐξαρτῶνται, ὥστε νὰ μὴ δύνωνται νὰ προνοῶνται, ἡ βούλησις ὁμῶς ὑπόκειται ἀναποδράστως τῇ ἡθικῇ κρίσει. Αὕτη δὲ δὲν ἐπισκοπίζεται ἐκ τῆς ἐπιβρότης, ἣν ἡ ἐκ τῆς βουλήσεως ἀπορρέουσα πράξις ἐκ' ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ τοῦ βουλομένου ἢ τῶν ἄλλων ἔχει· οὐδόλως δὲ δεῖται μακρῶν σκέψεων, ἵνα ὀρίσῃ τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς, ἀλλ' ἀμέσως καὶ ἀναγκαίως ἐπὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς ἢ ἡθικῇ κρίσει ἐκφέρεται. Ἡ ἡθικὴ ἐπομένως μὲν ὥς εἶναι ἀναγκαῖον πρόβλημα τῆς ἀγωγῆς· ἐὰν δὲ αὕτη προβάλλῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς, τί ποτε ὁ παῖς θέλει ἀποδοῇ ἀνάγκη νὰ κατ' αὐτὸν βουλομένων καὶ ἐκφέρουσιν τὴν ἑαυτῆς κρίσιν περὶ μελλούσης τοῦ παιδὸς βουλήσεως, συνεκφέρει καὶ τὴν περὶ αὐτῆς.

Ἡ ἡθικὴ λοιπὸν μὲν ὥς εἶναι ἀναγκαῖον πρόβλημα τῆς ἀγωγῆς. Ὅσον δὲ ἀφευδῶς ἡ ἡθικὴ κρίσις ἐν τῷ ἐσχάτῳ καὶ ὑψίστῳ αὐτῆς κριτηρίῳ περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου γνωματεύει, τόσον ἀφευδῶς ἡ δι' ἐκείνων τῶν λέξεων ὀριζομένη ἰδέα περιέχει τὴν κυρίαν διὰ τὴν ἀγωγὴν γνώμην. Τίνας δὲ δευτερεύοντας σκοποὺς πλὴν τῶν κυρίων εἶτι ἀνάγκη νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ ἐν τίνι ἐκτάτῃ δύνανται οὗτοι νὰ ἐπιζητηθῶσι; Περὶ τούτου ὑπάρχουσι διάφοροι γνώμαι ἀναλόγως τῆς θεωρίας, ἣν ἕκαστος περὶ τῆς ἀρχικῆς τῆς βουλήσεως καταγωγῆς ἀποδέχεται. Ὁ φρονῶν ὅμως ὅτι ἡ βούλησις ἐκφύεται ἐν τοῖς τελειότεροις ἀνθρώποις, ὡς τὸ φυτὸν ἐκ τοῦ ἥδη παρεσκευασμένου ἐδάφους, θέλει πιστεύειν ὅτι πλὴν τῶν ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς ἀγωγῆς πρὸς ἡθικοποίησιν παραγομένων, ἀσχείως πρὸς ταύτην ἐπιπλεῖστα δύνανται ἐν τῷ παιδί νὰ ἐκθλαστήσῃ. Ἀλλ' οἱ οὕτω φρονούντες καὶ πιστεύοντες σφαλλονται, διότι ἡ βούλησις οὐδαμῶς εἶναι αὐτοτελὴς δύναμις τῆς ψυχῆς ἢ ἀπόρροια τοιαύτης τινός, ἀλλὰ προῖον ἐν τῇ ψυχῇ, ἥμισυ αὐτοτελὲς ἢ καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχον, ὡς κίνησις τις ἢ χημικὴ ἐνέργεια ἐν τῇ ὕλικῇ φύσει. Ἐπὶ τῆς κινήσεως καὶ τῆς χημικῆς ἐνεργείας ἀμέσως ἀδύνατον νὰ ἐπανεργήσῃ τις, μὴ ἐπὶ τῆς ὕλης ἐπανεργῶν, ἥτις κινεῖται ἢ ἐπὶ τῆς ὕλης, ἥτις χημικῶς ἐνεργεῖ. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον εἰσάχιστα δύναται τις ἐπὶ τῆς βουλήσεως αὐτῆς νὰ ἐπανεργήσῃ, μὴ γινώσκων τὴν ὕλην, δι' ἧς ἡ βούλησις τελεσιουργεῖται. Ἡ βούλησις ὅμως εἶναι καθαρὸν τῶν παραστάσεων προῖον καὶ ὀρισμένη τις αὐτῶν ἐνέργεια. Ἡ δὲ αἱ δυνάμεις, αἱ δὲ οἰανοὶ ποτε αἰτίαν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ σώματι τινος προ-